

РЕЦЕНЗИЯ

от доц.д-р Бойка Донева

на дисертационен труд за присъждане образователната и научна степен „доктор“
по научната специалност „Изкуствознание и изобразителни изкуства“,
Професионално направление 8.2. Изобразителни изкуства

Автор: Генади Иванов Гатев

Тема: *ТРАНСФОРМАЦИИ НА ФОТОГРАФИЯТА В КРАЯ НА ХХ И НАЧАЛОТО НА ХХІ ВЕК
И ТЕХНИТЕ РЕФЛЕКСИИ ВЪВ ВИЗУАЛНИТЕ СТРАТЕГИИ И ПРАКТИКИ В
СЪВРЕМЕНОТО ИЗКУСТВО*

Научен ръководител: проф.д.изк. Свилен Стефанов

Генади Гатев е посветил своето изследване на една изключително актуална в съвременния свят на изкуството тема – трансформациите на фотографията като част от новите визуални модели на границата между ХХ и ХХІ век. Значимостта на този избор е резултат от няколко важни предпоставки. От една страна, проблемите на фотографията в ерата на “студените медии” поддържат активна дискусия в световния критически поток от втората половина на ХХ век, но са инцидентно или фрагментарно отразявани в българските специализирани издания. От тази гледна точка, извеждането на проблема за художественото битие на фотографията днес в самостоятелна тема на проучване, спомага да се уточнят параметрите на иновативните художествени процеси през последните десетилетия и да се задълбочи представата за техния пластически, технологически и съдържателен характер. За изследователския дискурс от значение е и фактът, че Генади Гатев е дългогодишен, авторитетен преподавател към магистърска програма „Фотография“ на НХА, който работи в полето на концептуалната фотография и

успешно съчетава прагматичните си познания с теоретичните интереси. Това обстоятелство закономерно поставя висок изследователски хоризонт и пред неговата научна работа.

При общ обем от 297 страници, дисертацията е структурирана в Увод, четири глави и Изводи, допълнени от подробна Библиография (130 библиографски единици) с два раздела, съответно за издания на кирилица и латиница.

Текстуалната част е допълнена от албум със 120 страници фотографски материали.

Уводът по класическа схема постулира целите, изяснява базата и обобщава основните работни дефиниции на изследването. Основен фокус на дисертацията е процесът на утвърждаване на фотографията като медия и релативните ѝ възможности при непрестанна конвенгерция на идеи в хода на модерното и съвременното изкуство. С основание авторът посочва липсата на систематизиран изследователски труд по въпроса у нас и очертава историографския периметър на поставената тема в световната литература. Той проявява забележителна ерудиция при критическата съпоставка на различните възгледи върху проблема, привеждайки основните доводи, изказани от Джеф Уол, Сюзън Зонтаг, Ролан Барт, Зигфрид Кракауер, Рудолф Арнхайм, Андре Базен, Розалинд Краус и много други пишещи по въпроса автори. Впрочем свободното боравене с различни културни тези, които описват промените, настъпили в полето на фотографията, като част от визуалните феномени на ХХ-ти и ХХІ-ви век, продължава в аналитичния контекст на изследването и в следващите части на дисертацията.

Фундаментален въпрос на всяко обобщаващо размишление, разбира се е методиката на неговото проследяване. Моделът на линейния исторически преглед, приложен към едно толкова специфично явление, не винаги се оправдава поради самия характер на проблема. Закономерно, Генеди Гатев предлага един модифициран методологически прочит, който съчетава възможностите на

историческия релативизъм със сравнителния анализ, допълнени от инструментариума на културологията и социологията на изкуството.

Първа глава *Исторически предпоставки за възникването и развитието на фотографията. Нейните възможности като медия и налагането ѝ като изразно средство* съдържа няколко части с относително разнородна проблемна, монографична и историческа рамка. Поставен в обратна историческа перспектива, прегледът на генеративното развитие на фотографията се разгръща от XIX век до постмодернизма. Положителна оценка, независимо от нарушения на места континуум, заслужава комплексния метод при разглеждане на факторите, оказали формиращо въздействие както върху художествените идеи на времето, така и върху социалните, философските и културологичните разбирания за него. Проследявайки основният проблем на своето изследване, Генади Гатев привежда обширен фактологически материал и реагира на някои от най-интересните явления в световната културна история. Последното води до едно програмно синтетично, но вярно представяне на динамиката на процесите, във връзка с поставената тема. Като основни стадиални точки на развитие са посочени техническото възпроизводство на образа, характерно за ерата на индустриалната революция, въвеждането на цветната фотография, модернистичното разбиране за границите на фотографската медия и в крайна сметка – освобождаването на фотографията от документалния наратив при превръщането ѝ в универсален визуален език на концептуалните изяви и потмодернизма.

Глава втора *Теоретични предпоставки за трансформацията на фотографията като съвременно изкуство*, се фокусира върху теоретичната дискусия относно същността на съвременната фотография. Въвлечени в продължителен разговор относно възможните диспозиции на проблема, критици като Р. Барт, А. Базен, Кракауер, Д. Болтър, Р. Грусин, Кл. Грийнбърг, А. Секула, В.

Флусер, Ж. Бодрияр и мн. др., диалогизират процеса по различен начин, синхронен на цялостното развитие на изкуството и естетическата теория през различните периоди. В паралелната съпоставка на гледни точки и понякога на противоречиви доводи, се отразява цялата сложност на художествената култура както по отношение на общите идейни концепции, така и спряма личната „камера за наблюдение“ на пишещите върху изкуството.

В Трета глава *Хегемония на фотографията в края на 20 в. Фотографията като съвременно изкуство*, изследването се пренася в територията на глобалното художествено пространство. Проследявайки процеса на непрестанна универсализация на визуалните форми и художествени модели, Генеди Гатев коментира появата на нови фотографски практики и творчеството на автори, които концептуализират същността на фотографията. Текстът проследява двупосочните връзки между живопис и фотография, както и налагането на определена тематика. Видимо се откроява антиномията на „вечните“ теми за време, място, пространство, личност, тяло, портрет, урбанизация и природа, пречупени през социалната призма и поставени в нов, трансформиран от личността на автора, контекст.

Четвърта глава *Фотографията след фотографията. Ролята на фотографското изображение и изменението на визуалната среда*, поставя редица теоретични въпроси относно самата същност на медията и перспективите при нейното използване, оказали радикална промяна върху визуалната култура. Във време, когато (според социолозите) сме се превърнали в същинска „плячка на образа“, който оказва перманентен адреналинов натиск върху нашите сетива, фотографията не губи гравитационната си сила и отново преосмисля своя речник, средства и връзка с реалността. Счита за основна ценност на текста именно фактът, че въвеждат в една ясно структурирана координатна система разнородна

проблематика с исторически и теоретичен характер, подкрепена от изключително богат фактологичен материал.

В *Изводите* Генади Гатев коректно постулира заключенията от проведения сериозен изследователски труд. Набелязани са и основните опорни точки от развитието на фотографията във връзка с художествените конвенции на един сложен и противоречив етап от филогенезиса на модерното и съвременното изкуство.

Добре изграденият научен апарат е сред силните страни на работата и съвместно с илюстративния ред умело подкрепя основните тези на изследването.

Авторефератът към дисертацията също отговаря на изискванията, относно резюмирането на основния текст и самооценъчното извеждане на неговия приносен характер.

По същностните си характеристики, дисертационният труд на Генади Гатев принадлежи към категорията на комплексните изследвания, които изграждат принципни постановки в крайно разнородната и понякога бих казала, трудно дефинируема област. Разглежданата проблематика се разполага в пограничната територия между изкуство и технология и е в пряка зависимост от социо-културните движения през различните времеви етапи, като в крайна сметка засяга самата същност на днешното разбиране за изкуство. Подобен изследователски мащаб изисква изключителна ерудиция, интердисциплинарност на научния подход и интерпретативна изобретателност, очевидно присъщи на мисленето на Генади Гатев.

Изследването демонстрира широк кръгозор, позоваване на културните и исторически процеси и ясно изведен професионален подход. В него са изказани и аргументирани и редица собствени квалифицирани мнения, които имат своя

приносен характер. Авторът проявява и забележителна ерудиция при критическата съпоставка на различните възгледи върху проблема за ролята на фотографията в различен исторически и социален контекст, подкрепена от анализа на конкретни примери. Така успява сумарно да обхване общата картина и наред с това - да дефинира явленията, тенденциите и същностните характеристики на новаторските движения. Считаю, че проблематизирането на тези въпроси в широкото творческо поле на фотографията спомага за изясняването на художествените и социологическите тенденции в изкуството на един действително наситен с радикални промени културен период. Изследването има съществено значение и в практически смисъл, тъй като се опира на преподавателския опит на автора и откроява възможностите на нови релации и художествени практики в процеса на обучение.

В заключение считаю, че представеният дисертационен труд е напълно оригинално изследване, със сериозни изследователски достойнства и убедено препоръчвам на Научното жури да присъди на Генади Иванов Гатев образователната и научна степен "доктор".

Доц.д-р Б. Донеvска